

Svar på høring om justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser.

Svar fra Soknerådet i Fana.

Høringsspørsmål 1a

Hvordan mener dere gudstjenestereformen har påvirket gudstjenestelivet i deres menighet og i Den norske kirke?

Vi kan ikke se at gudstjenestereformen i vesentlig grad har påvirket gudstjenestelivet i vår menighet. Vi valgte å beholde eksisterende liturgisk musikk (både allmenn og festserien, delvis også musikken for fastetiden) i Fana kirke. I Ytrebygda kirke valgte vi å prøve ut annen musikk for Kyrie og Gloria – først Magnus Beite, deretter Johan Varen Ugland.

Vi hadde i den tidligere liturgien benyttet anledningen til involvering i gudstjenesten omtrent på samme måte som nå. Dermed ble det ikke noe vesentlig nytt med den nye liturgien når det gjelder involvering. Stedegengjøring er – som også høringsdokumentet viser – et vanskelig tema. Vi benyttet anledningen til en lokalt utformet syndsbekjennelse. Vi har også utarbeidet forbønner etter malen i veiledningsmaterialet. Men dette hadde vi også gjort i den tidligere liturgen, for her var også dette mulig (om ikke så omfattende).

Spesielt for Ytrebygda kirke/ menighet

Ytrebygda kirke stod ferdig i 2011 og det var derfor naturlig å lage en gudstjeneste tilpasset lokale forhold og den nye kirken i soknet. Det ble tidlig klart at vi skulle prøve ut ulike musikkuttrykk og ledd i liturgien. Det viktigste fokuset i arbeidet med dette var at alle gudstjenesten skulle bære preg av å være for alle aldersgrupper, også barn. Derfor ble det lagt inn barneandakt i alle gudstjenester (etter Kyrie og Gloria) og man testet ut musikken (Kyrie og Gloria) til Magnus Beite i tre år. Etter evaluering byttet vi så til Johan Varen Ugland. Vi har gjennom årene siden kirken ble bygget hatt et menighetsutvalg som en gang i måneden har snakket, evaluert og sammen endret på gudstjenestene. Dette har gjort at menigheten har vært tett på og fått lov til å forme gudstjenesteuttrykket i kirken.

Når det er sagt, har mulighetene, både hva gjelder valg av musikk og liturgiske ledd vært for mange. For et lek medlem av kirken er det for omfattende, og for oss ansatte er det mye som tydelig fremstår som ikke godt nok og lite gjennomarbeidet. Dette har gjort arbeidet med gudstjenestene mer omfattende og tidkrevende enn nødvendig fordi det har vært så mye man skal lese og ta stilling til. Det har virket som det har vært viktigere å gi valgalternativer enn å ha en godt gjennomarbeidet teologisk, pedagogisk og rituell-liturgisk forståelse av hva en gudstjeneste er og bør være.

Mesteparten av det arbeidet vi har gjort i Ytrebygda kirke, kunne vi gjort innenfor den tidligere gudstjenesteordningen. Derfor mener vi at reformen ikke har påvirket vårt gudstjenesteliv i noen stor grad. Om noe, har den fremmedgjort en god del mennesker fordi de ikke lenger kjenner seg igjen i sentrale deler av gudstjenesten, primært de musiske leddene.

Kirken som helhet

For den norske kirke som helhet tror vi det har vært problematisk med ulike liturgier og ulik liturgisk musikk fra menighet til menighet. Det har gjort det krevende å delta i gudstjenester i andre kirker – og skapt en svært uheldig fremmedfølelse når noen har besøkt andre kirken enn sin egen. Det er også svært krevende for prester som er vikarer i flere kirker å sette seg inn i nye liturgier for hver

kirke de vikarierer i. Det har vært mye ekstraarbeid å informere vikarer om hvordan det er hos oss – og gjøre dem trygge på våre varianter.

Rent folkepedagogisk – at en gudstjeneste i den norske kirke er én gudstjeneste, uansett i hvilken kirke du besøker – har den nye gudstjenesteordningen vært til stor skade. Faste kirkegjengere hos oss forteller at de har vært i andre menigheter i forbindelse med dåp eller konfirmasjon, og har følt seg helt fremmede, fordi liturgien (og først og fremst den liturgiske musikken) der var helt annerledes enn de er vant med i sin egen kirke.

Enda verre har det vært for dem som sjelden er i kirken – og kanskje bare er der i forbindelse med kirkelige handlinger. De kjenner seg ikke igjen noen steder. «Ingen ting er som før», hører vi gang på gang.

Muligheten for stedegne gudstjenester (som ikke er noe annet enn å velge mellom ulike varianter som er utformet helt andre steder enn lokalt) har etter vår mening virket mot sin hensikt: I stedet for å skape mer eierskap til gudstjenesten, har det gjort mange mer fremmede for gudstjenesten.

Høringsspørsmål 1b

Hva har fungert godt, og hva har fungert dårlig ved gudstjenestereformen?

Det som har fungert godt med reformen er å øke bevisstheten rundt gudstjenestelivet som et kreativt arbeid der endringer er mulig innenfor visse rammer. Det har vært nødvendig for oss prester å forklare og stå for gudstjenesten som nødvendig i menneskers liv fordi den bringer oss nærmere Gud og hverandre. Dette har skapt økt rituell, pedagogisk, liturgisk og teologisk bevissthet og kunnskap om hva gudstjenesten er.

Det som ikke har fungert godt er mengden valg og materialet presentert for hver enkelt menighet. Det er rett og slett ikke godt nok hvis man skal være en seriøs kirke som mener noe med gudstjenestene sine. At vi det er mulig å feire gudstjeneste så å si uten å bruke ordene synd og nåde er en fallitterklæring for kirken vår. Dette har heldigvis endret seg, men vi mener likevel at den grunnleggende forståelse av hva gudstjenesten er mangler i denne reformen.

De endringene i liturgien som er enklest å oppdag, er at ting har endret rekkefølge (syndsbekjennelse før forbønnen og trosbekjennelse etter prekenen når det ikke er dåp). At menigheten sitter under tekstlesningene, og bare står under evangelieteksten har vel også de fleste lagt merke til. At menigheten svarer med «Gud være lovet» etter lesningene, har fungert fint. Det samme har andre menighetssvar også gjort. Vi synes det er merkelig at disse nå foreslås tatt bort ved de to første lesningene.

Nyordningen har medført mye ekstraarbeid med å lage nye manus til hver eneste gudstjeneste. Det viser seg at de ulike hjelpemidlene er mangelfulle (Permsystem og tekstbøker) – det blir et lite bibliotek å ta med seg. Derfor blir det hos oss skrevet fullstendig manus til alle som skal medvirke, slike at det er tvil verken om hva de skal gjøre og når de skal gjøre det. Før denne reformen hadde vi gudstjenesteboken og tekstboken. Kantorene hadde all liturgisk musikk i et hendig format.

Høringsspørsmål 1c

Hvilke av de momentene som er nevnt ovenfor mener dere vi særlig bør rette vår oppmerksomhet mot i gudstjenestearbeidet fremover?

Vi mener at man i større grad bør rette oppmerksomheten på gode formuleringer og færre valgmuligheter. I tillegg bør man endre rekkefølgen og plassere syndsbekjennelsen i starten av gudstjenesten (se punktet syndsbekjennelse).

Vi ser ellers ikke behov for store endringer i selve liturgien (tekstene). Derimot er den liturgiske musikken et kritisk punkt. Siden det enda ikke er distribuert hvordan en har tenkt seg å løse dette, kan vi ikke si mer om dette nå. Men i de nye seriene som har vært gjeldende til nå, savner vi helhet. Vi savner at det ikke finnes musikkvarianter for festgudstjenester og gudstjenester i fastetiden. Dette er en av grunnene til at vi har beholdt tidligere liturgisk musikk som har disse variantene.

Høringsspørsmål 1d

Hvilke behov ser dere for et mer variert gudstjenesteliv med ulike former for gudstjenester?

Vi savner opplegg for gudstjenester på spesielle dager: Skriftemålgudstjenester, Gudstjenester for bots og bededag, familiegudstjenester. Vi vet det finnes ordninger i den gamle gudstjenesteboken, men når en reviderer hovedgudstjenesten, bør en også fornye de andre ordningene slik at de samsvarer. Nå blir det et sammensurium av gamle og nye formuleringer .

Dessuten savner vi – som nevnt ovenfor – et mer tydelig preg på festgudstjenester og gudstjenester i fastetiden (egen musikk).

Høringsspørsmål 2

Mener dere at det er behov for å justere eller presisere noe ved prosedyren for hvordan menighetens lokale grunnordning utarbeides og vedtas (jf. Alminnelige bestemmelser)? Hva bør endres?

Vi kan ikke se at det er nødvendig å endre prosedyrene på hvordan menighetens grunnordning skal utarbeides og godkjennes. Det er viktig at menighetsrådet har et «eierforhold» til grunnordningen i sitt sokn. Kantor og prest er faste medlemmer i gudstjenesteutvalget som kommer med forslag til vedtak for soknerådet. Der kan de gjøre sin kompetanse gjeldende.

At biskopen godkjenner forslaget fra soknerådet, er også en god ordning – og en naturlig del av biskopens tilsynsmyndighet.

Hovedspørsmål 3e

Er dere enige i at samlingsbønnen ikke lenger blir obligatorisk, men et valgfritt ledd?

Vi er enig i at samlingsbønnen kan være et valgfritt ledd. Men i den sammenheng vil vi også presisere at dagen bønn heller ikke bør være obligatorisk. Det bør være enten samlingsbønn eller dagens bønn. Det er gjennomgående altfor mange bønner – korte eller lengre - i liturgien (inkludert dåpsliturgien) – vi trenger ikke mase på Gud i tide og utide.

Vi er ikke enig i at vi skal stå under åpningssalmen. Dette må være valgfritt. Når det ikke er inngangsprosesjon, virker det unødvendig pompøst å stå under åpningssalmen. Da er det mer naturlig å reise seg under avslutningssalmen – og det er en god «stigning» ved slutten av gudstjenesten. Men vi syns heller ikke det skal være obligatorisk å stå under åpningssalmen etter inngangsprosesjonen.

Ellers syns vi at «Hilsen» skal brukes i stedet for «inngangsord» til pkt 3 er litt pussig. I og for seg har det ingen betydning, siden ordet ikke sies. Det er jo inngangsord – eller velkomstord. Strengt tatt er det vel bare «Nåde være med dere ...» som er en hilsen. «I Faderes og Sønnens og Den hellige ånds navn» kan en vel ikke kalle en hilsen.

Høringsspørsmål 3f

Har dere endringsforslag eller kommentarer til leddet syndsbekjennelse i høringsforslaget?

Vi ønsker fremdeles å beholde mulighet for lokalt utformet syndsbekjennelse. Til den foreslått nye syndsbekjennelse har vi følgende å bemerke:

Det tidligere: «lysten til det onde i mitt hjerte» ble diskutert i sin tid – om det er lysten som er ond, eller hva lysten retter seg mot. Hvordan «syndens makt i vårt hjerte» vil kommunisere er vanskelig å bedømme. Det bør formuleres annerledes – f.eks. «Vi kjenner synden har makt over oss». At det i syndsbekjennelsen legges et slags løfte om å tjene vår neste, er ikke bra. Det kan høres ut som at tilgivelsen gis på betingelse av at vi tjener Gud og nesten. Poenget med syndsbekjennelsen er at vi åpner oss for tilgivelse og nåde.

Sitatet fra Salme 119 kan droppes – å strø ut mer eller mindre umotiverte «mannakorn» i gudstjenesten, bør vi unngå.

Vi syns en annen innledning til syndsbekjennelsen bør vurderes – som f.eks.: «La oss bekjenne våre synder for Gud og åpne oss for hans tilgivelse.»

Dette vil fungere særlig godt etter følgende samlingsbønn:

A: Hellige Gud, du har gitt oss livet i gave.

Takk for at du tar imot oss i dåpen og styrker oss i nattverdens måltid.

Led oss ved ditt ord og **gjør oss åpne for deg og det du vil gi oss.**

Av de ulike foreslåtte variantene, syns vi A-varianten er den beste.

Kort stillhet etter innledning og før syndsbekjennelsen bør bortfalle. Slike påfallende pauser skaper bare usikkerhet. (Folk ser på hverandre og lurere på hva som skal skje).

Plassering av syndsbekjennelsen

Vi mener at syndsbekjennelsen hører hjemme i starten av gudstjenesten før Kyrie. Ikke fordi mennesker skal trykkes ned og holdes nede. En slik forståelse av synd og behovet for å bekjenne den, gir feil utgangspunkt for forståelsen av hva gudstjenesten er (ikke minst hva mennesket, Gud og synd er). Å komme til gudstjenesten er å komme som menneske, som innkrøkt og opptatt av vårt eget, vi kommer «alene». Å bekjenne synden i starten av gudstjenesten er å legge hele vårt liv i Guds hender, og bare da er det mulig å ta imot nåden gjennom gudstjenestens øvrige ledd (ordet, bønnene, nattverden, dåpen, sendelsen). Vi møter Gud, og han reiser oss opp. Syndsbekjennelsen i forbindelse med forbønn kan etterlate inntrykk av at denne innkrøktheten er noe vi kan be oss ut av. Men vi kan kun reises opp av Guds nåde, som gis oss, uten at vi presterer noe. At Syndsbekjennelsen, Kyrie og Gloria henger sammen i starten av gudstjenesten mener vi er essensielt for at gudstjenesten skal være det den er ment å være og gjøre. For å reise mennesker opp til Guds ære og menneskers beste. Derfor mener vi at syndsbekjennelsen må tilbake til gudstjenestens begynnelse – som hovedregel.

Høringsspørsmål 3i

Er dere enige i at ledd 8 Dagens bønn blir obligatorisk i alle hovedgudstjenester, og ikke et valgfritt ledd?

Vi syns ikke dagens bønn skal være obligatorisk – vi ønsker at det **enten** bør være samlingsbønn – **eller** dagens bønn, og at denne primært er på samlingsbønnens sted. Da setter dagens bønn litt dagsorden for hva gudstjenesten skal handle om. Å ha dagens bønn først etter både kyrie/gloria og dåp er unaturlig seint i gudstjenesten.

Høringsspørsmål 3j

Gi eventuelt andre kommentarer til høringstema 3?

Kyrie bør komme etter syndsbekjennelsen – det er ikke naturlig å rope om hjelp etter en «hyggelig» samlingsbønn – dermed bør også syndsbekjennelsen plasseres her, og ikke som en del av forbønnen – eller foran forbønnen.

Sitatet fra 1 Joh 4,9 – eller Salme 103,11-12 etter syndsbekjennelsen ønsker vi tatt bort. Vi syns ikke det er en god ide å strø bibelsitater rundt de liturgiske leddene. Hvis det føles nødvendig, vitner det om at vi ikke syns de liturgiske leddene er tilstrekkelige som de er.

Høringsspørsmål 4

Har dere endringsforslag eller kommentarer til hoveddel II. Ordet?

Vi ønsker ikke at «Gud være lovet» etter de to første tekstlesningene skal tas bort. De har fungert godt hos oss, og det vil være vanskelige å forklare/forstå hvorfor de plutselig tas bort.

Dagens bønn bør ikke være obligatorisk.

Vi er usikre på hvor lurt det er å ta vekk en salme før evangelieteksten. Å ha bare et hallelujaomkved mellom andre tekstlesning og evangelieteksten virker rart.

At menigheten skal si «Gud være lovet!» etter evangelieteksten – og deretter synge et hallelujaomkved – virker også veldig rart. Unødvendig «strø».

Lovprisningen etter prekenen bør fortsatt være valgfri.

Vi kan ikke se hensikten med å ta menighetens forbønn inn under del III Ordets del.

Det betyr at mesteparten av gudstjenesten er del III.

Vi ser vel i utgangspunktet disse hoveddelene som en praktisk disposisjon – og ikke så veldig for å forstå gudstjenestens ulike deler – de er stort sett selvforklarende.

Sånn sett kunne en gjerne droppe disse hovedoverskriftene og la de ulike leddene ha sin overskrift med fortløpende rekketall.

Høringsspørsmål 5a

Kommenter gjerne nattverdpraksisen i menighetene i dag med tanke på særkalk og/eller intinksjon og med tanke på mottakelse av nattverd stående eller knelende på alterringen/altersranken?

I Fana kirke er normalordningen at menigheten kneler på alterringen og bruker særkalker. Kontinuerlig nattverdfeiring. Vi opplever det unaturlig at menigheten skal stå ved alterringen. Unntaksvis har vi nattverd med intinksjon – og da mottar deltakerne brødet og vinen stående nede på kirkegulvet. Denne utdelingsmåten brukes når det er ekstra mange deltakere. Vi regner ordningen med særkalk og å knele ved alterringen som normalordning i denne kirken.

I Ytrebygda kirke har vi bare brukt intinksjon. Her er ingen alterring eller knelemulighet for menigheten. Kirken er nå utstyrt med særkalker, og vi regner med å ta disse i bruk med det første. Også da vil deltakerne ta imot brødet og vinen stående.

Mange i menigheten opplever nok intinksjon som en slags nattverd «light». Samtidig er det flere som deltar i nattverden når det er intinksjon.

Høringsspørsmål 5b

Gi gjerne kommentarer til valgene av ordene (under nattverden) som er foreslått.

Vi syns begrunnelsen for å bytte ut kalk med beger er ganske tynn. Når presten hever kalken (eller begeret), er det ingen tvil om hva han mener! At det store begeret heter kalk, og de små heter beger, må være helt greit. Hva det heter i bibeloversettelsen, er av mindre betydning her.

At en utdeler med ordene «Dette er Jesu legeme» eller «Kristi kropp, gitt for deg» kan godt fortsatt være de to variantene vi har. At legeme er mer om døde ting enn kropp i språket, er neppe riktig. Vi snakker f.eks. om en bygningskropp (om selve konstruksjonen), en flykropp o.s.v.

I trosbekjennelsen sier vi legemets oppstandelse - og vi bør også beholde «legeme» i nattverdliturgien. Vi bruker også legeme i tilsagnet etter nattverdsmåltidet.

Ellers er også «legeme» brukt i fastekollekten.

Legeme brukes også i flere av de andre nattverdbønnene.

Nå vingler en mellom kropp og legeme på en merkelig måte. Men å si «Kristi kropp, gitt for deg» – kan være et mulig unntak. En kan i alle fall ikke begrunne endringen med at ingen vet hva legeme er. Eller så bør en overveie å bare si kropp helt konsekvent.

5c

Er dere enige i at takkofferet inngår i nattverdliturgien, og ikke i forbønnsleddet?

Vi er enige i at takkofferet er en del av nattverdliturgien – og samles inn under salme eller musikk før prefasjon – og at takkofferbønnen kommer rett før prefasjonsdialogen (som nå).

5e

Har dere kommentarer eller endringsforslag til ledd 19 og 20 i høringsforslaget?

Vi er enig i overveielsene i forslaget. At det finnes et alternativt kortere tilsagnsord etter nattverden: «Vi har tatt imot Kristus ...» støtter vi.

Den liturgiske musikken vi nå bruker hos oss (der Fader Vår og Innstiftelsesordene musikalsk hører sammen), gjør at det er mer naturlig å plassere Fader Vår/Vår Far FØR Innstiftelsesordene.

Slik det nå er, blir musikken strødd rundt på altfor mange steder i nattverdliturgien med lest tekst innimellom. Det er også altfor mange bønner i nattverdliturgien. Og mye av de vi sier i bønnene er allerede sagt i gudstjenesten. Vi trenger ikke bekjenne Jesu død, oppstandelse, himmelfart og gjenkomst i herlighet en gang til.

Når det gjelder musikken, ser det slik ut nå:

Prefasjon synges (med innledende prefasjonsdialog)

Sanctus – synges

Bønn sies (liturg og menighet)

Innstiftelsesordene – synges

Troens mysterium – sies

Ham være ære .... sies

Nådige Gud ... sies.

Fader vår – synges

Fredshilsen – sies

Agnus Dei – synges.

Hvis dette skal fungere, må det være en helhetlig musikk for alle disse. Ellers faller det fra hverandre. Og det hadde vært en fordel om f.eks. Fader Vår og Innstiftelsesordene ble sunget i sammenheng.

Høringsspørsmål 6

Gi gjerne kommentarer eller endringsforslag til nattverdbønnene?

Vi støtter at det skal være innledende prefasjon til alle nattverdbønnene.

Vi setter pris på ny nattverdbønn G – og som kan brukes i gudstjeneste med mange dåpsbarn. Muligheten for en god og kortere nattverdliturgi har vi savnet. Vi gjør forresten oppmerksom på at «over oss og dine gaver» er beholdt her, men «over oss og» er strøket i nattverdbønn A.

Ellers skulle vi gjerne ønske oss en enklere formulert nattverdliturgi til Familiegudstjenester. Ikke bare at den er kortere, men at vi kunne bruke ord som kommuniserer bedre til barn.

Når det gjelder «Agnus Dei» og «Sanctus» har vi et spørsmål:

I Agnus Dei synger vi «som bærer verdens synder» - fordi det samsvarer med bibelteksten (?).

Men nå vi synger Sanctus synger vi: «All jorden er full av **din** herlighet» - mens det i teksten fra Jes 6 står: «Hele jorden er full av **hans** herlighet» Når en da videre synger «Velsignet være **han** som kommer i Herrens navn» blir det dessuten en merkelig blanding av 2. person og 3. person.

I Begge bibeltekstene er det brukt 3.pers entall. Vi har lest de liturgihistoriske overveielsene i høringsdokumentet, men syns ikke det forsvaret en slik vingling.

Høringsspørsmål 7

Har dere kommentarer eller endringsforslag til hoveddel IV. Sendelse?

Vi kan ikke se hvorfor en skal henge på enda noen valgfrie bibelsitat som sluttord i gudstjenesten.

Vi har tidligere kommentert at vi syns ikke det passer seg å strø rundt ulike bibelsitater i tillegg til dem som eksplisitt er i de liturgiske leddene og skriflesningene.

Ellers ingen kommentarer.